

دانشکده الهیات و معارف اسلامی

معیارهای انتخاب همسر از نظر قرآن و حدیث

نگارش:

آسیه روشنی

استاد راهنما: دکتر منصور پهلوان

رساله برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در

علوم قرآن و حدیث

بهمن ۱۳۹۱

چکیده

ازدواج امری است که در آموزه‌های دین مبین اسلام دارای جایگاه ویژه‌ای می‌باشد، و این امر می‌تواند بزرگترین رخداد در زندگی افراد باشد.

از این سو ما در این پژوهش از یک زاویه به امر ازدواج می‌پردازیم و مسئله انتخاب همسر را که در مرحله‌ی قبل از ازدواج و تشکیل خانواده می‌باشد می‌پردازیم.

در راستای تحقق این موضوع بر دو منبع آیات و روایات معصومین علیهم السلام تکیه می‌کنیم، زیرا بر اساس اعتقاد مسلمانان این دو منبع می‌تواند انسان را به بهترین نحو در این خصوص راهنمایی کنند. در پایان نامه ارائه شده ملاک‌های انتخاب همسر بر دو مبنای اصلی نظیر ایمان، اخلاق و ترجیحی نظیر زیبایی، ثروت تقسیم بندی شده است، البته مهمترین اصل برای داشتن یک انتخاب درست رعایت اصل کفویت در معیارهای بین زن و مرد می‌باشد، یعنی زوجین در معیارهای اصلی مثل ایمان و اخلاق در یک سطح و راستا باشند.

در فصل آخر پایان نامه به آسیب شناسی ازدواج‌هایی که بر مبنای معیارهای نادرست واقع شده می‌پردازیم.

واژگان کلیدی: ازدواج، انتخاب، ایمان، کفویت

فهرست مطالب

فصل اول : کلیات

- ۱-۱- تعریف موضوع تحقیق..... ۲
- ۲-۱- پیشینه موضوع ۲
- ۳-۱- هدف تحقیق ۳
- ۴-۱- ضرورت تحقیق ۴
- ۵-۱- سؤالات تحقیق ۵
- ۶-۱- فرضیات تحقیق ۵
- ۷-۱- روش تحقیق ۵
- ۸-۱- مفاهیم
- ۱-۸-۱- ایمان ۵
- ۱-۸-۱-۱- معنای لغوی و اصطلاحی ایمان ۵
- ۱-۸-۱-۲- عدم کفایت اقرار به زبان ۷
- ۱-۸-۱-۳- متعلقات ایمان در آیات و روایات ۸
- ۱-۸-۱-۴- افزایش و کاهش ایمان ۱۲
- ۱-۸-۱-۵- روایات در معنای اسلام و ایمان ۱۲

فصل دوم: اهمیت ازدواج در اسلام

- ۱-۲ اهمیت ازدواج ۱۳
- ۲-۲ ترغیب به امر ازدواج ۱۵
- ۳-۲ آثار ازدواج ۱۷

فصل سوم: ملاک‌های ضروری در انتخاب همسر

- ۳-۱ ایمان ۲۴
- ۱-۱-۳ معیار ایمان در انتخاب همسر ۲۶
- ۲-۱-۳ اهمیت ایمان در زندگی ۳۰
- ۳-۱-۳ آثار ایمان در زندگی ۳۱
- ۴-۱-۳ تأکید بر عدم ازدواج با شراب‌خواران ۳۵
- ۵-۱-۳ جمع بندی ۳۸

۲-۳ اخلاق

- ۱-۲-۳ اهمیت و آثار اخلاق در زندگی ۳۹
- ۲-۲-۳ ویژگی‌های اخلاقی زنان ۴۰
- ۳-۲-۳ ویژگی‌های اخلاقی مردان ۴۳
- ۴-۲-۳ جمع بندی ۴۶

۳-۳ کفویت

- ۴۷ ۱-۳-۳ کفویت در آیات و روایات
- ۴۹ ۲-۳-۳ کفویت در ایمان و اخلاق
- ۵۲ ۳-۳-۳ جمع بندی
- ۵۴ ۴-۳ عفت و پاکدامنی
- ۵۴ ۱-۴-۳ اهمیت پاکدامنی در روایات
- ۵۵ ۲-۴-۳ معیار عفت در آیات قرآن

۵-۳ عقل و درایت

- ۵۸ ۱-۵-۳ تعریف عقل
- ۵۹ ۲-۵-۳ معیار عقل در انتخاب همسر
- ۶۱ ۳-۵-۳ تأکید بر پرهیز از ازدواج با افراد جاهل
- ۶۴ ۱-۳-۵-۳ نشانه‌های جاهل در روایات

فصل چهارم: ملاک‌های ترجیحی در انتخاب همسر

- ۶۸ ۱-۴ زیبایی
- ۶۹ ۱-۱-۴ معیار زیبایی از منظر آیات قرآن
- ۷۰ ۲-۱-۴ معیار زیبایی از نگاه ائمه معصومین
- ۷۲ ۳-۱-۴ زیبایی در مردان

۷۴ ۴-۱-۴ جمع بندی

۲-۴ ثروت

۷۶ ۱-۲-۴ نگاه آیات به ملاک ثروت در انتخاب همسر

۷۷ ۲-۲-۴ نگاه ائمه اطهار به ملاک ثروت

۷۹ ۳-۲-۴ کفویت در ثروت

۸۱ ۳-۴ اصالت خانوادگی

۸۲ ۱-۳-۴ کفویت خانوادگی

۴-۴ سن

۸۴ ۱-۴-۴ سن ازدواج از نظر اسلام

۸۵ ۲-۴-۴ کفویت سنی در ازدواج

۴-۵ مهریه

۸۷ ۱-۵-۴ مهریه و لزوم آن در ازدواج

۸۸ ۲-۵-۴ نظر اسلام در مورد میزان مهریه

۹۱ ۶-۴ سلامت جسمی و روانی

۹۲ ۱-۶-۴ بقای نسل

فصل پنجم: آسیب شناسی ملاک‌های انتخاب همسر

۹۵ ۱-۵ آسیب‌های انتخاب همسر بر مبنای زیبایی

- ۹۸ ۲-۵ آسیب‌های انتخاب نادرست افراد بر مبنای ثروت
- ۱۰۲ ۳-۵ آسیب‌های مهریه نادرست در انتخاب همسر
- ۱۰۵ ۴-۵ آسیب‌های ازدواج بر مبنای سنین نادرست
- ۱۰۷ نتیجه‌گیری
- ۱۰۸ پیشنهادات
- ۱۰۹ فهرست منابع

مقدمه:

یکی از سنت‌های نیکوی بشری که از دیرباز میان انسان‌ها متداول بوده، ازدواج است. شاید بتوانیم بگوییم هیچ پدیده‌ای به اندازه امر ازدواج مورد توجه بشر نبوده است، زیرا هم محتوایش بطور کامل با فطرت انسان هماهنگ است و هم موجب رشد و تربیت صحیح قوای طبیعی انسان و نیز ارضای غرایز و تأمین نیازهای عاطفی و روحی می‌شود.

در ازدواج ابتدا مسائلی مثل زمان از نظر آمادگی فرد برای تشکیل خانواده، سن مناسب و میزان رشد از نظر فردی و اجتماعی مطرح است، در این رابطه، سه شرط اساسی را به اختصار نام می‌بریم:

۱- بلوغ جسمانی، روانی، عاطفی، اجتماعی، اخلاقی، اقتصادی، ذهنی، فرهنگی.

۲- داشتن هدف و انگیزه برای ازدواج.

۳- داشتن اطلاعات لازم در مورد انتظارات، تکالیف و وظایف در زندگی زناشویی.

انسان در سراسر زندگی خود با انتخاب‌هایی روبه‌رو می‌شود و شایسته است که ملاک‌ها و معیارهایی برای گزینش هر موضوع داشته باشد؛ مانند انتخاب شغل، رشته تحصیلی، مسکن و... هر فردی بر اساس عقاید، فرهنگ، منافع و شرایط خود معیارهایی را تعریف می‌کنند بعد از بین موارد مختلف دست به انتخاب می‌زند، یکی از موضوعات و مسائل مهم زندگی ازدواج است که نیازمند دقت و توجه بیشتری است؛ زیرا به زندگی دنیوی و اخروی انسان ارتباط دارد و نسل آینده هر فرد نیز متأثر از آن می‌باشد، پس با توجه به اهمیت موضوع و پیامدهای آن ضروری است تا ملاک‌ها و معیارهای درست و منطقی ازدواج را بشناسیم.

اسلام به عنوان دینی که برخوردار از یک نظام جامع و کامل برای سعادت انسان می‌باشد، در خصوص موضوع انتخاب همسر علاوه بر اینکه بر اهمیت موضوع تاکید می‌کند معیارهای متعددی را ارائه می‌کند که در نظر داشتن آنها می‌تواند زمینه ساز تأسیس یک خانواده مطلوب به شمار آید.

امام صادق علیه السلام به دقت در انتخاب همسر توصیه کرده‌اند و می‌فرمایند:

ببین شخصیت خود را در چه جایگاهی قرار می‌دهی و چه کسی را در ثروت خود شریک می‌کنی و به

دین و راز خود آگاه می‌سازی. (محمدی شاهرودی، ۲/۲۵۴)

و نیز فرمودند: زن به منزله گردنبندی است که به گردن می‌افکنی، پس مراقب باش که چه چیزی را به گردن می‌افکنی. (آشتیانی، ۲/۱۱۶) از کلام امام متوجه می‌شویم که همسر مثل یک گردنبنند به انسان نزدیک و همیشه همراه انسان است، و در دین، ثروت، شخصیت و ... انسان شریک و مؤثر خواهد بود.

باید بگوییم که اگر زندگی انسان برخوردار از صلح و صفا، محبت و احترام، قدرشناسی و همکاری حق شناسی و مراعات حقوق و ادب و آداب شایسته باشد برای افراد بهشتی دوست داشتنی پدید خواهد آورد، اما اگر زندگی‌ها از روح تفاهم و معرفت و وفا خالی باشد نزاع، کشمکش، کینه، کدورت، خودخواهی و خودمحوری بر آن سایه می‌افکند و جهنمی بیش نخواهد بود که قطعاً شکنجه‌گر روح انسان خواهد شد.

همسرخوب و هم کفو و متناسب، زندگی را قرین آرامش و آسایش می‌کند، چون مهمترین تکلیف و توان «زن»، به عنوان ستون اصلی خیمه خانواده، «آرامشگری» است و زمینه را برای پرورش استعدادهای درونی و ترقی و تعالی فراهم می‌سازد و بر عکس، شکست در ازدواج و انتخاب همسر، موجب یأس، افسردگی، شکست، دل‌سردی، پیری زودرس و . . . می‌شود و استعدادهای درونی را از حرکت و تکامل باز می‌دارد.

البته نباید فراموش کنیم که ملاک‌های انتخاب همسر باید هم در مورد مردان مورد توجه و بررسی قرار گیرد و هم درباره زنان، چنین نیست که تنها زنان باید این صفات و ویژگی‌ها و ملاک‌ها را دارا باشند و مردان از آن مستثنا شوند، هر چند که در روایات نقل شده در این زمینه بیشتر مردها مورد خطاب قرار گرفته‌اند که معیارهایی را برای انتخاب همسرشان در نظر بگیرند.

فصل اول

کلیات و مفاهیم

۱-۱ تعریف موضوع تحقیق:

ازدواج به عنوان امری که در اسلام مورد تأکید و سفارش قرار گرفته است، مستحب مؤکد محسوب می‌شود، زیرا امری مرتبط و مؤثر با دنیا و آخرت هر فرد است و نیز از طرفی خداوند ازدواج را مایه آرامش انسان قرار داده است و موضوع ادامه نسل نیز دارای اهمیت ویژه‌ای می‌باشد.

نیاز به ازدواج و رفع نیازهای غریزی در انسان امری فطری می‌باشد و از ابتدای تاریخ خلقت بشر تا کنون وجود داشته است و حتی افراد بی‌دین هم ازدواج و تشکیل خانواده را از امور زندگی می‌دانند، البته نوع و سبک ازدواج‌ها در بین جوامع مختلف می‌باشد.

برای اینکه به مواردی که در اسلام برای ازدواج ذکر شده برسیم باید قبل از ازدواج انتخابی درست داشته باشیم، البته خود فرد نیز باید شرایط و آمادگی برای ازدواج را نیز داشته باشد. برای انتخاب همسری مناسب که بتواند همراه و شریک خوبی برای ما باشد نیاز به معیارهایی داریم، طبق سخن پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم قرآن و روایت معصومین به عنوان دو ثقل اکبر و اصغر که تمسک به آنها مانع گمراهی انسان می‌شود بهترین منابع برای دست یافتن به موضوع مدنظر می‌باشد.

قرآن به عنوان کلام الهی و سیره ائمه معصومین که افرادی از جنس بشر هستند و می‌توانند روشن کننده راه ما در مسیر انتخاب درست باشند. امروزه با زیاد شدن آمار طلاق و آسیب‌های اجتماعی بعد از آن در ایران مسئله انتخاب همسر و ازدواج اهمیت زیادی پیدا کرده است، از این رو در این پژوهش به موضوع انتخاب همسر می‌پردازیم.

۱-۲ پیشینه موضوع:

موضوع انتخاب همسر و ازدواج علاوه بر اینکه می‌تواند به عنوان موضوعی قرآنی یا حدیثی مورد بحث و بررسی قرار گیرد با رشته‌هایی مثل علوم اجتماعی، جامعه‌شناسی و روان‌شناسی نیز در ارتباط می‌باشد زیرا مسئله‌ای است که در هر جامعه‌ای به نحوی به تمامی مردم مربوط می‌شود و از آنجایی که ازدواج تنها پیوند فیزیکی یا جسمی بین افراد نمی‌باشد و پیوند روح‌ها و شخصیت‌ها نیز می‌باشد به حوزه روان‌شناسی مربوط می‌شود.

در بیشتر کارهای تحقیقاتی انجام شده انتخاب همسر ذیل موضوعاتی چون خانواده، ازدواج و همسرمداری بحث شده است و کمتر به صورت موضوعی کاملاً مجزا کار شده است و بیشتر در مقالات دیده می‌شود که بطور جدا بررسی شده باشد.

به عنوان مثال آقای ری شهری در کتاب تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث در ذیل یکی از فصل‌های کتاب به موضوع انتخاب همسر و معیارهای آن اشاره نموده است، و کتاب ازدواج در اسلام آقای علی مشکینی نیز به همین صورت کار شده است.

نکته بعدی اینکه در بیشتر کتاب‌هایی که در این خصوص و یا در ارتباط با آن نوشته شده بیشتر از نظر روایات معصومین بحث شده است و تنها به چند آیه اشاره نموده‌اند. به همین جهت در تحقیق حاضر سعی بر این داریم که به آیات مطرح شده در موضوع مدنظر نگاه ویژه‌تری داشته باشیم.

از سوی دیگر بیشتر پایان‌نامه‌های ارائه شده در سطح حوزه و دانشگاه در این راستا در زمینه خانواده، روابط زن و مرد، نقش زن در خانواده، بحث مهریه و موضوعات تربیتی در مورد خانواده می‌باشد و بطور عمیق و تخصصی به موضوع معیارهای انتخاب همسر نپرداخته‌اند. البته تعدادی از پایان‌نامه‌هایی که این عنوان را داشتند در محدوده خاص مکانی یا قشر خاصی از جامعه بوده است مثلاً پایان‌نامه خانم مهناز منتظری که با عنوان معیارهای انتخاب همسر از دیدگاه دانشجویان دانشگاه آزاد واحد تهران جنوب است این تحقیق بر مبنای نظریات شخصی دانشجویان دختر و پسر می‌باشد با تحلیل داده‌های آماری معیارها را مطرح کرده است و بسیاری از پایان‌نامه‌های مشابه دیگر که در جوامع آماری متفاوت کار شده است و بیشتر جنبه اجتماعی و روانشناسی می‌باشند.

پایان‌نامه کار شده دیگر با عنوان معیارهای انتخاب همسر می‌باشد البته در این پژوهش بیشتر به اهمیت موضوع یعنی داشتن معیار برای ازدواج صحیح پرداخته شده است و یکی از فصل‌های کار معیارهای انتخاب می‌باشد و به طور خاص و عمیق بررسی نشده است. پژوهش دیگری در رشته فقه اسلامی با تکیه بر آیات و روایات در این زمینه صورت گرفته است اما تقسیم‌بندی معیارها بیشتر بر اساس موارد فرهنگی و اجتماعی است و داشتن کفویت را در این معیارها لازم دانسته‌اند.

۳-۱ هدف تحقیق:

هدف ما در این تحقیق این است که به معضل نحوه همسرگزینی بر اساس آیات و روایات بپردازیم و به معیارهای صحیح و مناسبی بر این مبنای برسیم. این امر می‌تواند که در مرحله انتخاب همسر هستند کمک کند تا با وجود اختلاف نظرهای بسیاری که بین افراد جامعه است بر اساس نظر اسلام بهترین انتخاب را برای زندگیشان داشته باشند.

۴-۱ ضرورت تحقیق:

ازدواج به عنوان بزرگترین و مهمترین اتفاق در زندگی انسان دارای اهمیت خاصی می‌باشد و برای هر کسی ضروری است که آگاهی لازم را در مورد انتخاب همسر داشته باشد تا بتواند به تبع آن در آینده زندگی خوب و فرزندان سالمی داشته باشد.

در مورد معیارهای انتخاب همسر از سوی روانشناسان و مشاوران خانواده نظرات مختلفی وجود دارد و چه بسا بین آنها نیز اختلاف نظرهایی در مواردی مثل فاصله سنی، ... وجود دارد به همین جهت ضروری دیدیم که به این موضوع مهم از منظر آیات و روایات اسلامی که بهترین منبع